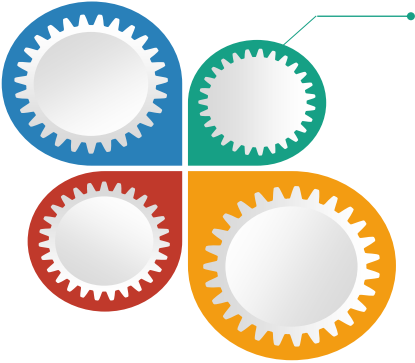

Gelir Dağılımı

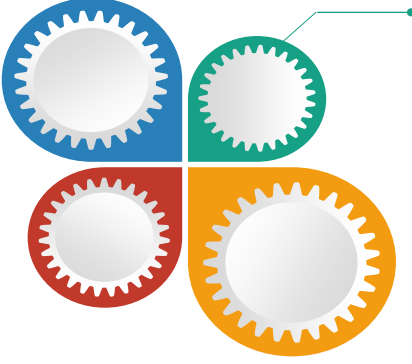
Gelir Dağılımı

2

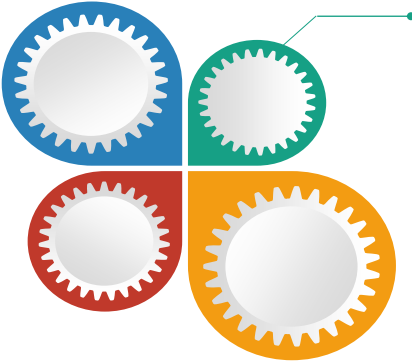
Üretim faaliyeti sonucu elde edilen ürünler (hammaddeler, ara mallar, yatırım malları, tüketim malları) kimin veya kimlerin olacaktır? Bu soru, üretim faaliyetinin gerçekleştirildiği andan itibaren, bir bölüşüm probleminin olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim tarihin hiçbir döneminde ürünler geliş güzel paylaşılammıştır. Gerek üretim faaliyetini gerekse ürünlerin paylaşımını düzenleyen birtakım mekanizmalar hep olmuştur ve var olmaya da devam edecektir.

Gelir Dağılımı

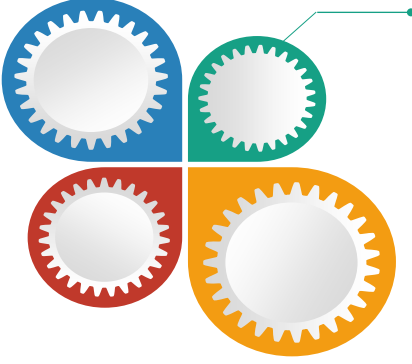
Henüz parayı tanımamış, trampaya dayalı ilkel toplumlarda bölüşüm mekanizması son derece basitti. Üretim faaliyeti sonucu ortaya konan ürünler, bu faaliyeti gerçekleştiren emek sahipleri, toprak sahipleri ve sermaye araçları arasında belli toplumsal kurallar dahilinde doğrudan paylaşıldı. Paralı ekonomiye geçişten başlayarak gerek üretim ilişkileri gerekse bölüşüm ilişkileri para, piyasa, milli gelir gibi kavramlarla açıklanmaya başlandı.

Gelir Dağılımı

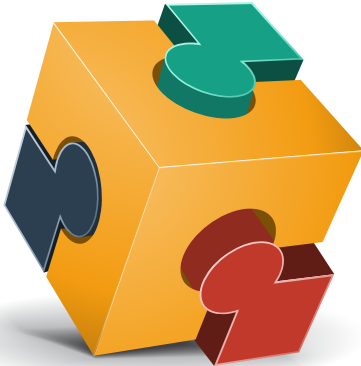
Her mal ve hizmetin, ortak para birimi cinsinden ifade edilen bir değeri vardır. Bu sayede, toplumun belli bir dönemde ürettiği malların ve hizmetlerin toplamı ortak para birimi cinsinden ifade edilmekte ve buna milli gelir denilmektedir.

Gelir Dağılımı

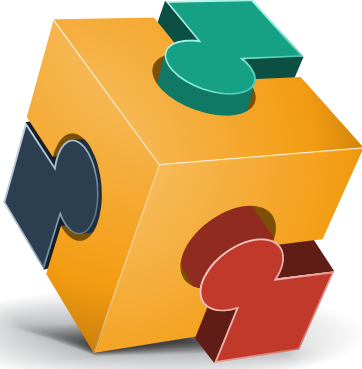
Herhangi bir kişinin ya da kuruluşun üretilmiş mal ve hizmetlerden pay alabilmesi için, belli bir harcama yapması gerekmektedir. Yani ürünlerin nasıl paylaşılacağı, harcama gücünün ve parasal gelirin dağılımı tarafından belirlenmektedir. Toplumun üyeleri arasında dağılmış bulunan parasal gelirin toplamı (ücret, rant, faiz, kâr) üretilmiş mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden ifade edilen değerlerinin toplamına eşittir.

Gelir Dağılımı

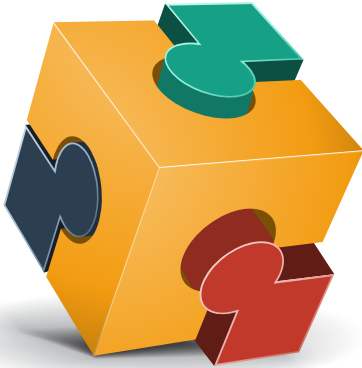
Buradan hareketle bölüşüm ilişkileri ve gelir dağılımı kavramları açıklanabilir. Bölüşüm ilişkileri, mal ve hizmet üretiminin bir sonucu olarak oluşturulan toplam gelirin, kişiler veya gruplar arasında nasıl paylaşılacağını belirlemektir. Bölüşüm ilişkilerinin belirlediği biçimde, toplam gelirden kişilere veya gruplara intikal eden paylar ise gelir dağılımı kavramı ile ifade edilmektedir. Yani gelir dağılımı bölüşüm ilişkilerinin bir sonucudur.

Gelir Dağılımı

Bölüşüm ilişkilerinin bir sonucu olan gelir dağılımı, ferdi veya kişisel gelir dağılımı, fonksiyonel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı, mesleki gelir dağılımı gibi farklı biçimlerde açıklanmaktadır. Bunların arasında en çok kullanılan kişisel gelir dağılımı ve fonksiyonel gelir dağılımıdır.

Gelir Dağılımı

Bir ülkede belirli bir dönemde oluşturulan milli gelirin, o ülkedeki kişiler arasında ki dağılımına **kışisel gelir dağılımı**, üretime katılan üretim faktörlerinin (emek, sermaye, toprak) üretim sürecinin sonucunda elde edilen gelirden aldıkları paya da **fonksiyonel gelir dağılımı** denir.

Kişisel Gelir Dağılımı

9

Bir kişinin belirli bir dönemdeki geliri, bizzat çalışması sonucu elde edeceği ücret gelirinden olabileceği gibi, buna ilave olarak aynı kişi ayrıca faiz geliri, rant geliri ve hatta kâr elde edebilir. O halde ekonomideki kişisel gelir dağılımı, ücret farklılıkları yanında kişilerin sahip oldukları üretim faktörlerinin gelirlerine de bağlıdır.

Kişisel Gelir Dağılımı

10

Bir toplumda kişiler arasındaki gelir dağılımı maalesef eşit olamamakta ve bazen kişiler arasında büyük gelir farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Gelir dağılımında ortaya çıkan bu eşitsizliğin derecesinin belirlenmesinde iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Bunlar; Amerikalı bilim adamı Max Lorenz'in geliştirdiği **Lorenz eğrisi yöntemi** ve İtalyan bilim adamı Corrado Gini'nin geliştirdiği **Gini katsayısı yöntemleridir**.

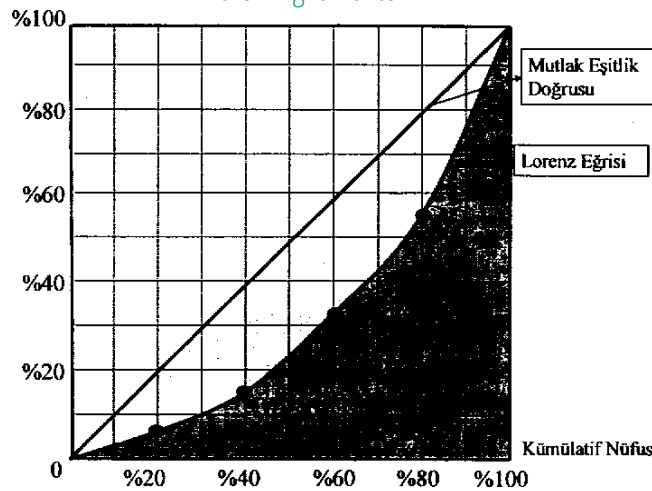
Kişisel Gelir Dağılımı

Lorenz Eğrisi Yöntemi

Kişisel gelir dağılımındaki eşitsizliği göstermek için kullanılan bir yöntemdir. Koordinat eksenlerinden birinde kümülatif olarak nüfus yüzdeleri, diğerinde ise yine kümülatif olarak gelir yüzdeleri gösterilerek elde edilir. Eğri üzerindeki her nokta, nüfusun yüzde kaçının, milli gelirin yüzde kaçını almakta olduğunu gösterir. Örneğin nüfusun en üst gelir dilimindeki % 20'si gelirin % 44,4'ünü almakta iken, nüfusun en düşük gelir dilimindeki % 20'sinin milli gelirin % 6,1 'i ile yetinmek zorunda kalmaktadır.

Kişisel Gelir Dağılımı

Lorenz Eğrisi Yöntemi

Kişisel Gelir Dağılımı

13

Gini Katsayısı Yöntemi

Gini katsayısı, Lorenz eğrisi diyagramında yer alan mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz Eğrisi arasında kalan alanın tüm üçgen alana oranı olarak hesaplanır. Ortaya çıkan katsayı 0-1 arasındır. Katsayı "0" a yaklaştıkça gelir dağılımı daha adil, aksine "1" e yaklaştıkça gelir dağılımı ise, daha adaletsiz bir durum almış olur. Katsayının bir olması, söz konusu ülkede mutlak bir eşitsizliğin olduğunu, sıfır olması ise mutlak eşitlik olduğunu gösterir. Mutlak eşitlik ve mutlak eşitsizlik durumu teorik bir durum olup gerçekte hiçbir ekonomide böyle bir durum söz konusu olamaz.

Kişisel Gelir Dağılımı Adaletsizliğinin Sebepleri

14

Kişisel gelir dağılımında adaletsizliğe yol açan değişik sebepler olabilir. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Kişisel yeteneklerdeki farklılıklar: Kişilerin zekâ ve yetenekleri birbirinden farklı olabilmektedir. Bazıları çok yetenekli ve zeki olurlarken bazıları ise aynı durumda olamayabilirler. Bu durum kişilerin milli gelirden aldıkları payları da etkileyebilir.

Kişisel Gelir Dağılımı Adaletsizliğinin Sebepleri

15

Kişilerin risk alma düzeyleri: Bazı kişiler müteşebbis ruhlu oldukları için daha fazla risk alarak daha çok gelir elde edebilirler. Diğer bir kısım ise risk alamadığı için fazla gelir elde etme fırsatı bulamazlar.

Kişilerin çalışkanlık düzeyleri: Fertlerin bazıları çalışkan bir yapıya sahip oldukları için çok çalışmakta ve dolayısıyla gelirleri de artabilmektedir. Bunun yanı sıra tembel ruhlu kişiler ise daha az çalıştıkları için gelirden aldıkları pay da az olacaktır.

Kişisel Gelir Dağılımı Adaletsizliğinin Sebepleri

16

Miras yoluyla servet intikali: Gelirlerin tamamı çalışarak elde edilmez. Bir kısım gelirler miras yoluyla nesilden nesile intikal eder. Dolayısıyla bu kişilerin milli gelirden aldıkları pay artmaktadır.

Kişilerin Eğitim Düzeyleri: Genelde kişilerin eğitim düzeyleri arttıkça elde ettikleri gelir de artmaktadır. Bütün fertlerin eğitim ve öğretim düzeyleri birbirlerinden farklı olduğu için milli gelirden almış oldukları paylar da değişebilmektedir.

Kişisel Gelir Dağılımı Adaletsizliğinin Sebepleri

Yapılan işin niteliği: İşlerin bir kısmı diğer işlere göre daha zor, daha tehlikeli, daha sıkıcı olabilir. Bu işlerin yapılabilmesi ancak daha fazla ücretle mümkün olabilmektedir. Bu işlerde çalışanlar diğer işlerde çalışanlara oranla milli gelirden daha fazla pay alabilirler.

Aksak rekabet şartları: Genellikle piyasalarda tam rekabet şartları oluşmadığı için bir kısım firmalar fiyatlar üzerinde etkili olabilmektedirler. Dolayısıyla bu tür firmalar aşırı kâr elde ederek diğerlerine oranla milli gelirden daha fazla pay alacaklardır.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Tabiat Faktörünün Geliri : Rant

Bir üretim faktörü olarak tabiat denince akla üretim gayesi ile kullanılabilen topraklarla, toprak altı ve üstü zenginlikler gelmelidir. Orijinal bir üretim faktörü olan tabiatın en önemli özellikleri;

- Tabii kaynaklar miktar bakımından sınırlı, kıt kaynaklardır.
- Bulundukları yerde üretime katılabilirler, başka yere taşınamazlar, yani sabittirler.
- Çoğaltılamazlar, yani arz miktarı arttırılamaz bu sebeple arz elastikiyeti sıfırdır.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Tabiat Faktörünün Geliri : Rant

Ekonomide üretim faktörü olarak tabiatın üretimden aldığı pay ya da tabiatın fiyatı olarak rant, tabiat faktöründen belirli bir süre faydalanabilmek için ödenen bedeldir. Yalnız bir tarla bir ev ya da bir fabrika kiraya verildiğinde, sağlanan kira geliri içinde faiz geliri de olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Zira **rant**, toprak, tabiat faktörünün doğadaki ilk şekliyle, başka bir deyişle orijinal durumuyla kullanılması karşılığı ödenen bedeldir.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Tabiat Faktörünün Geliri : Rant

Rant, tabiat unsurunun, toprağın genişliğinin çoğaltılamaması, nüfus artışı dolayısıyla talebin artması, özel mülkiyetin var olması ve fiyatın serbest rekabet şartları altında teşekkül etmesi dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Nüfusu az, toprağı bol olan bir ülkede rant sıfırdır, nüfus arttıkça, toprağı olan ihtiyaç da artarak yavaş yavaş toprak rantı oluşacaktır.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

21

Tabiat Faktörünün Geliri : Rant

Arazi Rantı Grafiği

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

22

Emeğin Geliri: Ücret

İnsan emeğine, yaptığı iş karşılığında ödenen bedele **ücret** denir. Gelir bölüşümü yönünden ücret, işgücü faktörünün üretime katılması sonucu elde ettiği paydır. İşçiye çalışması karşılığı ödenen pay mal olarak ödendiğinde aynı ücret, para olarak ödendiğinde nakit ücret söz konusudur. Yalnız ücret kavramı işçilerin elde ettiği ücret geliri ile sınırlı değildir. Başkası hesabına çalışan avukatın, doktorun, memurun, büro personelinin, müdürün vb. kişilerin hizmetleri karşılığı aldıkları gelir de ücret kavramı içine girer.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Emeğin Geliri: Ücret

Ücretler satın alma güçleri açısından nominal ücret ve reel ücret olarak ikiye ayrılır.

Nominal ücret, işçinin hizmeti karşılığında aldığı para miktarıdır. **Reel ücret** ise, işçinin nakdi ücreti ile satın alabileceği mal ve hizmet miktarıdır. Nominal ücret artışları fiyat artışlarından daha az olduğu zaman, reel ücretlerde düşme görülür.

Nominal ücretin fiyat endeksine bölümü reel ücreti verir;

$$\text{Reel Ücret} = \frac{\text{Nominal Ücret}}{\text{Fiyat Endeksi}}$$

Fiyat Endeksi

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Emeğin Geliri: Ücret

Ücretin Oluşumu

Emek arzı, belirli bir piyasada belirli bir dönemde, ücret dışındaki faktörler sabitken (ceteris paribus) çeşitli ücretler düzeyinde işçilerin çalışmaya razı oldukları sürelerin ne kadar olduğunu ifade etmektedir.

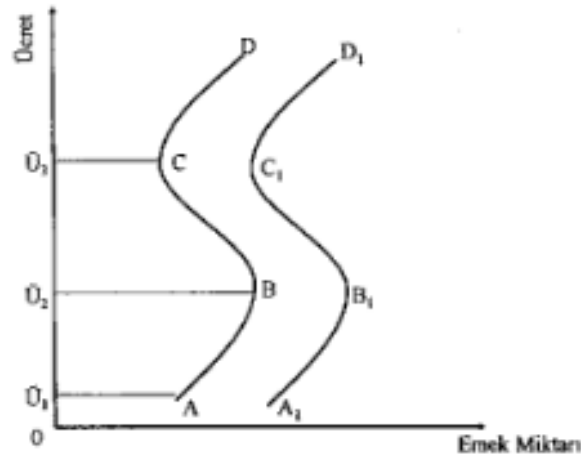
Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Emeğin Geliri: Ücret

Emek arz eğrisi bazı özelliklere sahiptir. Ücret haddinin düşmesi ya da yükselmesi eğriyi daha az etkilemekte ve genellikle tersine dönen bir arz eğrisi meydana gelmektedir. Ücretler yükseldiğinde bir süre emek arzı artsa bile, daha sonra çalışmak isteyenlerin azalması veya çalışmak istenen sürenin kısaltılmak istenmesi sebebiyle toplam emek arzı eğrisinin geriye döndüğü görülmektedir.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Emeğin Geliri: Ücret

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Emeğin Geliri: Ücret

Emek talebi, belirli bir piyasada, çeşitli ücretlerde istihdam edilmek istenen emek miktarını ifade eder. Emek talebi, mal talebine ve emeğin marjinal verimliliğine bağlı olarak değişir. Emek talebi kendi içinde değil onun oluşturacağı talebe bağlı olduğundan, büyük ölçüde konjonktürel dalgalanmalara göre değişir. Bu bakımdan gelişme dönemlerinde emek talebi artarken, depresyon dönemlerinde ise azalır. Diğer taraftan müteşebbis bir işçi talep ederken o işçinin marjinal verimliliğini göz önünde tutacaktır.

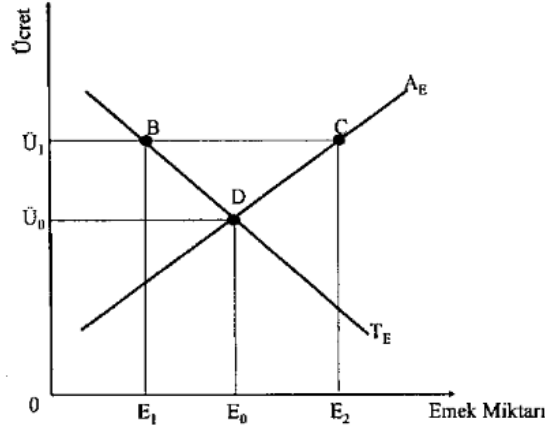
Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Emeğin Geliri: Ücret

Tam rekabet piyasasında ücret, emek arzı ve talep eğrisinin kesiştiği noktada teşekkül eder. Yani emek arzındaki tersine esneklik hali dikkate alınmaz ise tam rekabet şartlarının geçerli olduğu bir emek piyasasında denge ücret seviyesini arz ve talep eşitliği sağlayacaktır.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Emeğin Geliri: Ücret

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Sermayenin Geliri: Faiz

Sermaye, üretim esnasında insana yardımcı olan ve onun verimini arttıran doğal kaynaklar dışındaki her türlü mal olarak tanımlanabilir. Üretimde işgücünün verimini arttıran araç, gereç ve donanım yanında ayrıca işgücünün üretim esnasında verimini arttıran ham ya da yarı mamul madde de sermaye stoku içine girebilir. Sadece tüketicilerin ellerinde bulunan tüketim malları sermaye stokuna dâhil edilemez.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

31

Sermayenin Geliri: Faiz

Kısaca faiz, sermayeyi kullanmanın karşılığı, yani fiyatıdır. Daha geniş anlamı ile faiz, tasarruf sahiplerine tasarruflarını ödünç vermeleri karşılığı ödenen bedeldir. Bu anlamda tasarruf, genellikle para olmaktadır. Faiz ise, para halindeki sermayenin kirasıdır. O halde tasarruflara verilecek faiz oranı nasıl belirlenmektedir?

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

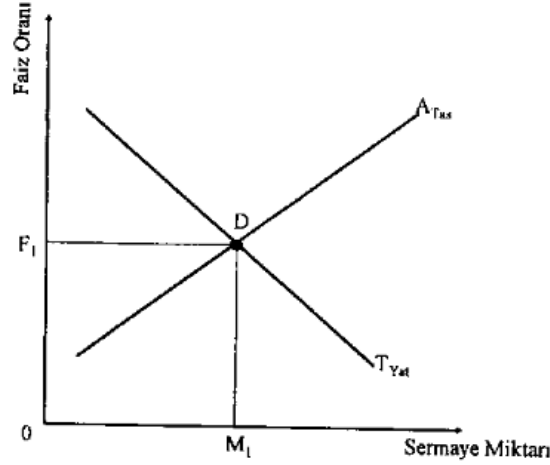
32

Sermayenin Geliri: Faiz

Klasik iktisat teorisine göre, faiz oranını tasarruf arzı ile yatırım talebi belirlemektedir. Tasarruf arzı faiz oranının artan fonksiyonudur. Yani faiz oranı yükseldikçe tasarruf arzı artmaktadır. Buna mukabil yatırım talebi faiz oranının azalan fonksiyonudur. Yani faiz oranı yükseldikçe yatırım talebi azalmaktadır. Tasarruf arzı yatırım talebine eşitlenerek **denge faiz oranını** belirlemektedir.

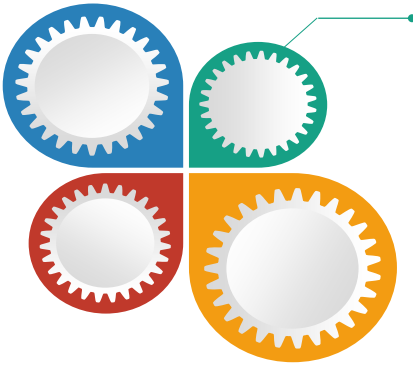
Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Sermayenin Geliri: Faiz

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

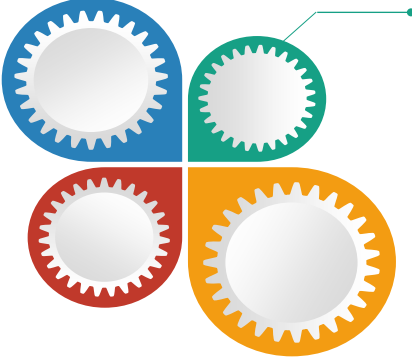
Müteşebbisin Geliri: Kâr

Üretimi düzenleyen ve hangi malların ne miktarda, nasıl ve kimler için üretileceğine karar verenler, yaptıklarının işin sorumluluk ve risklerine katlanan kimselere **müteşebbis** ve bu kişilerin üretimden aldığı paya **kâr** denilmektedir. Kısaca kâr, üretimden girişimcinin hissesine düşen pay olarak da açıklanabilir.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

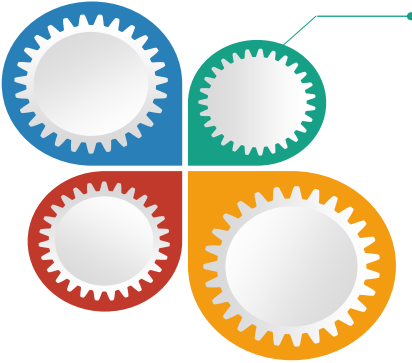
Müşebbisin Geliri: Kâr

Müşebbisin üretimden aldığı payı ifade eden kâr (ekonomik kâr) ticari hayatta kullanılan kâr kavramından farklıdır. Ticarete kullanılan ve toplam satış hâsılatından üretim masraftan çıktıktan sonra kalan farkı ifade eden kâra **muhasabe kârı** denir. **Ekonomik kâr** ise müşebbislerin belli bir dönemde gerçekleştirdikleri üretimin satışı sonucu elde ettikleri hasılatı, satın aldığı ya da kiraladığı üretim faktörlerine yaptığı ödemelerle, kendisinin sahip olduğu faktörlerin karşılığı olan ücret, rant, faiz çıktıktan sonra kalan kısmıdır.

Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Müşebbisin Geliri: Kâr

Müşebbisin üretimden aldığı pay olan kâr ile öteki faktörlerin üretimden aldıkları pay (rant, faiz, ücret) arasında farklılıklar vardır. Bunlardan birincisi üretim esnasında, rant, faiz ve ücretin ne olduğu belirli iken, kârın belirsiz olmasıdır. Diğer farklılık ise, öteki üretim faktörlerinin karşılığı olan rant, faiz ve ücretin bir maliyet unsuru olmasına karşın, kârın maliyet unsuru olmamasıdır.

Teşekkürler

Öğr. Gör. Şenol DOĞAN

 Genel Ekonomi

 Gelir Dağılımı

 Ünite 11